

Fonološki opis govora Kroke (SLA 202)¹

Jožica Škofic

Glasoslovje govora Kroke na Gorenjskem (Slovenski lingvistični atlas, točka št. 202) je predstavljeno v obliki fonološkega opisa, kakršna se je pri nas uveljavila po izdaji fonoloških opisov govorov, zajetih v mrežo za OLA (Fonološki opisi, Sarajevo 1981). Tako je v prvem delu predstavljen inventar fonemov (samoglasnikov in soglasnikov) in prozodemov, sledi predstavitev distribucijskih omejitev fonemov in njihovih položajnih različic/alofonov ter prozodemov, v tretjem delu je prikazan izvor fonemov in prozodemov, in sicer glede na izhodiščni splošnošlovenski fonološki opis v omenjenem delu.

The phonological description of the local speech of Kropa in Gorenjsko (SLA 202) follows the model introduced by the Phonological Descriptions of Serbo-Croatian/Croatian-Serbian, Slovene and Macedonian Speeches Comprised in the Slavic Linguistic Atlas (Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih Opšteslovenskim lingvističkim atlasom, Sarajevo 1981). Thus Part I contains an inventory of phonemes and prosodemes, Part II describes their distribution, and Part III is about their origin.

1 INVENTAR

1.1 Vokalizem

1.1.1 Dolgi naglašeni samoglasniki

	i:		u:	
ɛ:		o:		
e:		o:		ɔ̃:r
	a:			

¹ Fonološki opis govora Kroke je nastal na osnovi narečnega gradiva, zbranega in zapisanega v letih 1992-1996 za jezikoslovno analizo v avtoričini doktorski disertaciji Glasoslovje, oblikoslovje in besedišče govora Kroke na Gorenjskem.

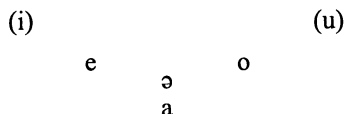
1.1.1.1 /ɛ:/ se lahko realizira tudi v ožji različici kot [ɛ:].

1.1.1.2 /e:/ se lahko realizira tudi v ožji različici kot [e:].

1.1.1.3 Dolgi naglašeni polglasnik je mogoč le v zvezi z zvočnikom /r/ – /a:r/ je monofonematski diftong, ki je lahko akutiran ali cirkumflektiran.

1.1.1.3.1 /a:r/ se lahko realizira tudi kot [ə:r], redkeje [a:r].

1.1.2 Kratki naglašeni samoglasniki

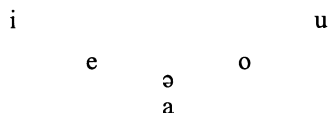
1.1.2.1 Oba visoka samoglasnika sta le izjemoma nereducirana (naqa'rit 'navariti', s'kup 'skup').

1.1.2.2 Kratki naglašeni samoglasnik /i/ je zelo redek, od dolgega naglašene pa se razlikuje tudi po kakovosti – je svetel, visok glas, medtem ko je /i:/ temnejši in nižji.

1.1.2.3 /o/ ima v edinem zaprtem zlogu različico [ɔ], ki pa jo je mogoče slišati le še v govoru najstarejših Kroparjev in tudi tu že precej nedosledno ('kon/'kɔn, 'kɔš, 'krɔp, st'ɔk/st'ɔk).

1.1.2.4 /a/ je predvsem v zaprtem zlogu nestabilen samoglasnik in se pogosto realizira oslavljen kot [a̠] ali celo [ə] – v izglasju ni reduciran.

1.1.3 Kratki nenaglašeni samoglasniki

1.1.3.1 Kratki nenaglašeni polglasnik /ə/ ima v položaju pred /r/ več izgovornih različic/alofonov: poleg kratkega a-jevsko obarvanega polglasnika [a̠] tudi dolgi nenaglašeni, in sicer navadno le prednaglasni (izjemoma ponaglasni) alofon [a̠:] ali [a:], ki temu govoru dajeta značilen slušni vtis (poleg /əR/ torej še [a̠R], [a̠:r] in [a:r] – zadnji dve izgovorni različici sta v prednaglasnem položaju najpogostejši).

1.2 Konzonantizem

1.2.1 Sistem zvočnikov

u		m
	l	n
i		
	R	

1.2.1.1 Izrazit slušni vtis daje temu govoru predvsem uvularni (jezičkov) /R/.

1.2.1.2 Poleg pogostejšega dvoustničnega /u/ se govori tudi zobnoustnični [v] kot njegova prosta različica v vseh glasovnih okoljih, tudi pred samoglasniki, in sicer ne glede na svetlost oz. temnost sledečega samoglasnika – izgovor ni dosleden: goué:i, glá:ua, izuú:r, kouá:č/ková:č, poué:dat/pové:dat, ué:za, zvè:za, vesé:le). Če je beseda prevzeta iz knjižnega jezika (npr. števi:lčnik, okvi:r, své:dar), je izgovor tega zvočnika navadno zobnoustnični.

1.2.1.3 /i/ ima pred samoglasniki različico [j], ki pa ni izrazito spirantičen.

1.2.1.4 Govor nima švapanja, /l/ se govori tako pred sprednjimi kot pred zadnjimi samoglasniki.

1.2.2 Sistem nezvočnikov

p	b	f	
t	d		
c		s	z
č	ž	š	ž
k	g	x	

1.3 Prozodija

1.3.1 Naglasno mesto v besedi je svobodno.

1.3.2 Kroparski govor ima dolge naglašene, kratke naglašene in kratke nenaglašene samoglasnike.

1.3.3 Dolgi naglašeni samoglasniki so lahko akutirani ali cirkumfektirani (tonemska opozicija).

1.3.4 Inventar prozodemov torej obsega tri naglase in nenaglašeno kračino: \acute{V} ;, \hat{V} ;, ∇ , V .

2 DISTRIBUCIJA

2.1 Vokalizem

2.1.1 Dolgi naglašeni samoglasniki

2.1.1.1 Dolgi naglašeni samoglasniki so mogoči v katerem koli besednem zlogu.

2.1.1.2 Fonem /é:/ ni mogoč v vzglasju in v edinem odprtem zlogu.

- 2.1.1.3** Fonem /ɛ:/ ima nedosledno v položaju pred /ʀ/ alofon [jɛ].
- 2.1.1.4** Fonem /e:/, ki je v vzglasju zelo redek, ima pred istozložnim /i/ alofon [e:], pred /ʀ/ pa alofon [je] (a nedosledno, saj se iste besede izgovarjajo tudi z monoftongom: čjérš).
- 2.1.1.5** Pred istozložnim /u/ ima /o:/ alofon [o:], za labiali (ustničniki) oz. pred /ʀ/ pa je /o:/ lahko zastopan z alofonom [uo] (muórzg:a – prid. ‘morski’, R ed. m. sp.). Tudi fonem /u:/ je pred /ʀ/ lahko zastopan z alofonom [uo] oz. [uɔ]. Mlajši govorniki tega alofona ne govorijo več.
- 2.1.1.6** Fonem /ɔ:/ je mogoč v vseh besednih zlogih in glasovnih okoljih, pred /ʀ/ je lahko zastopan z alofonom [uɔ] (mùɔrje ‘morje’, sùɔrta ‘sorta’).
- 2.1.1.6.1** /ɔ:/ v vzglasju je redek – pred njim je navadno protetični /u/.
- 2.1.1.7** Vzglasni /u:/ ima pogosto protezo, in sicer /u/ ali /g/. Protetični g- je značilen za kazalni zaimék ‘oni’ in v besedi ‘uta’ (gú:ta).

2.1.2 Kratki naglašeni samoglasniki

- 2.1.2.1** Kratki naglašeni samoglasniki so praviloma mogoči le v zadnjem ali edinem besednem zlogu.
- 2.1.2.2** Pred istozložnima /i/ in /u/ /a/ ni mogoč, na njegovem mestu je [ɛ] (kʀɛj ‘kraj’) oziroma [ɔ] (pʀɔ ‘plav’).
- 2.1.2.3** Pred istozložnim /u/ je namesto /e/ /o/ oz. njegov alofon [ɔ] (šɔ ‘šel’).
- 2.1.2.4** Pred istozložnim /u/ ima /o/ alofon [ɔ].

2.1.3 Nenaglašeni samoglasniki

- 2.1.3.1** Nenaglašeni samoglasniki so mogoči v katerem koli besednem zlogu.
- 2.1.3.2** V hitrem govoru ima za samoglasnikom ali premorom (ne pa za soglasnikom) vzglasni nenaglašeni fonem /i/ alofon [i] (imè:, isxot ‘izhod’, itə ‘iti’).
- 2.1.3.3** Mogoča je sprememba prednaglasnega /e/ v /a/ za /ʀ/ (gradí:ca, gradè:nca, drauò:, koraní:na).
- 2.1.3.4** Na mestu kratkega nenaglašenege /a/ je lahko njegova prosta različica [a], ki pa ni mogoča v vzglasju in izglasju.
- 2.1.3.5** Pred istozložnim /i/ /a/ ni mogoč, na njegovem mestu je [ɛ] (nej, kò:mej).
- 2.1.3.6** Vzglasni nenaglašeni /o/ ima ponavadi protetični /u/ (uobis'kat ‘obiskati’, uomè:l ‘omelo’), v hitrem govoru ima lahko alofon [u] (uboro'žen, ubi:sk). Pred istozložnim /u/ ima alofon [ɔ] (ɔusè:n).
- 2.1.3.7** V hitrem govoru ima vzglasni nenaglašeni /u/ alofon [u] (u'čət, užà:len).

2.2 Konzonantizem

2.2.1 Zvočniki

- 2.2.1.1** Pred mehkonebniki (v gradivu so le primeri za položaj pred /k/ in /g/) ima /n/ alofon [ŋ] (á:ŋə̀lčək, bù:ŋka).

2.2.1.2 Zaradi moderne vokalne redukcije in v hitrem govoru je mogoče tudi "kopičenje" po dveh /u/ (lɔu'ua/lɔ:uua – 'loviti', 1. os. dv. sed., uu:je – 'oviti', 3. os. ed. sed.).

2.2.2 Nezvočniki

2.2.2.1 Nezvočniki se po zvenečnosti/nezvenečnosti prilikujejo sledečim nezvočnikom (tako sredi besede kot na besedni meji – v hitrem govoru).

2.2.2.1.1 /c/ ima pred zvenečimi nezvočniki zveneči alofon [ʒ] (ʒ'gʌn 'cigan', ʒdɔ:l 'cedilo').

2.2.2.2.2 /x/ ima pred zvenečimi nezvočniki zveneči alofon [ɣ] (ɣdɔ: 'hudo', sú:ɣga – prid. 'suh', R ed. m. sp.).

2.2.2.2.3 /č/ ima pred zvenečimi nezvočniki zveneči alofon [ʒ] (ʒ'bɔɾ 'čeber', odlɔ:ʒba 'odločba', uɛ:ʒga – prid. 'večji', R ed. m. sp.).

2.2.2.2 Na besedni meji se pred premorom govorijo samo nezveneči nezvočniki.

2.3 Prozodija

2.3.1 Dolgi akut in dolgi cirkumfleks sta mogoča na katerem koli besednem zlogu.

2.3.2 Kratki jakostni naglas je omejen na zadnji ali edini zlog besede.

2.3.3 Govor pozna nenaglašeni dolgi ə:R/ə:a:R iz zlogotvornega /r/ ali polglasnika+ /R/, ki se je razvil po onemitvi nenaglašene samoglasnika, in sicer navadno v prednaglasnem položaju (sa:Rcɛ:), izjemoma v ponaglasnem položaju (fá:ba:Rka).

3 IZVOR

3.1 Vokalizem

3.1.1 Dolgi naglašeni samoglasniki

i: < i: (mí:za, sví:na, zí:ma, zì:t)
 < naglašeni i v nezadnjem besednem zlogu (xí:ša, lí:pa, ží:la, ší:l)
 < v izposojenkah (fəží:na, gli:x, kì:šta, kì:kla, ší:na, žnì:daR)
 < je- (ì:roF 'jerob')

u: < u: (xrù:ška, lú:č, lú:bje, olù:pək, plú:ča, dú:ša, mú:xa, sú:ša)
 < naglašeni u v nezadnjem besednem zlogu (krú:xa, kú:pa – R ed. m. sp.)
 < ɔ:u (< o:l, npr. sú: 'sol – kot medmet, vabni klic za kože', kù:k 'koliko', tù:k 'toliko', ali < -o:v, npr. domú: – prisl.)
 < narečna asimilacija -ju- > -u- (zú:trɛj 'zjutraj')
 < v izposojenkah (dru:kəɾ, frù:štək, mú:ska, nú:dəl, plù:zna, rù:zok, žú:pa)
 < v onomatopejah (kù:kat, tú:lət) in v medmetih (ù:, ù:x)

- e: [ɛ:] < e: (čebè:la, jesè:n, mè:t, sa:rcè:, sé:dəm, zé:le – lè:t, pleuè:u, šè:st, uečè:r; dreuè:sa – sam., R ed. sr. sp., sé:dəm, žé:nən)
 < ɛ: (imè:, pè:tək, pè:st, pè:t, spè:t – pè:t, rè:t, sté:gənt, zvè:za)
 < è: (besè:da, grè:x, lè:p, lè:s, mlé:k, mè:x, tré:bəx, zvè:zda – besè:da, lè:s, mlé:k, mè:x; mè:sta – sam., I mn. sr. sp.)
 < naglašeni è v nezadnjem besednem zlogu (bré:za, kolé:n, neuè:sta – bré:za, cé:sta, lé:t)
 < i: pred r (pobé:rat, podé:rat, pošté:rkan, šté:rkat, uobé:rat, upè:Rat – otpè:rat, požè:rat, podè:rat)
 < v izposojenkah (brè:nza, čè:tna, čè:špla, fè:dar, kofè:tək, rè:kəlc, žè:mła – cvé:rən, čè:udar, čè:špla, kombinè:ža, letè:rna, lé:ca, lé:dar, pé:nzəl)
- e: < naglašeni ɛ v nezadnjem besednem zlogu (dé:tela, poklé:kənt)
 < narečna asimilacija -jɛ:- > -ɛ- (ké: 'kje'; uè:žga 'večjega')
- o: < o: (drò:k, gò:bəc, gò:s, golò:p, mò:š, rò:p, sò:t, zò:p)
 < naglašeni o v nezadnjem besednem zlogu (gó:ba, kò:ča, mó:ka, tó:ča)
 < o: (bò:x, lepò:, mesò:, nò:č, srò:ta, dó:ta, kó:ža, mó:kar, uó:istar, uó:la)
 < redko ɔ: (sò:nčəncə, sò:nce)
 < -ɔ:u (< -o:l-) (pò:noči)
 < v izposojenkah (bombò:m, dó:xtar, fò:louš, gò:stman, klò:far, uò:fcət)
 < v onomatopejah (kò:ka)
- e: [ɛ:] < sekundarno naglašeni e, ki je prišel pod naglas po umiku naglasa s končnega kratkega zloga (čé:l, žé:na, né:sem – 1. os. ed. sed.; toda pogosteje, a le še pri najstarejših govorcih: sé:stra, zé:mła, žé:na, tɛ:sat)
 < prednaglasni ɛ, ki je prišel pod naglas po zapoznelem umiku s končnega kratkega zloga (jé:čmen, jé:zək, pé:ta, mé:xka – prid., I ed. ž. sp.; toda tudi: jé:čmən, jé:zək, pé:ta)
- e: < novoakutirani e v izvorno nezadnjem besednem zlogu (né:st, plé:st)
 < prednaglasni è, ki je prišel pod naglas po zapoznelem umiku naglasa s končnega kratkega zloga (bré:me, vé:ža, uré:me)
 < po analogiji namesto i: – v glagolih s sedanjiško pripono -i:–, mn., dv. (goꝛé:mo, lové:mo, tər̀pé:mo, žvé:mo – sed., 1. os. mn.)
 < v medmetih (bè:, è:uò)
 < v izposojenkah (cé:sar, decé:mbə̀r, dè:ci, diré:ktor, elè:ktrika, xè:rc)
- o: < sekundarno naglašeni o, ki je prišel pod naglas po umiku naglasa s končnega kratkega zloga (xó:dət, gó:ra, kó:za, ló:nc, nó:sət, pró:sət, uó:gən)
 < prednaglasni o, ki je prišel pod naglas po zapoznelem umiku naglasa s končnega kratkega zloga (mó:škə, mó:tən, ró:ka, só:set)
 < ɔ: – skupaj z u (sò:uza, tó:uət)
 < v izposojenkah (bó:gnaɾ, fó:tar, mó:ntəl, šmó:rən)
 < v medmetih (jò:i, ò:, ò:i, ò:x)

- a: < a: (grà:t, prà:x, urà:t)
 < naglašeni a v nezadnjem besednem zlogu (krá:ua, má:t)
 < ə: (uà:s, dà:n, mà:x, là:š, là:n, čà:st, má:ša, sá:ne)
 < v izposojenkah (á:jmar, bà:jar, cà:jt, drà:t, šrà:ubat, tá:lar, žlà:xta)
- ǰ:R [ə:R] [a:R] < naglašeni ɾ: (čó:rkca, četò:rt/četà:rt/četà:rt, dá:ržat, gó:rča, smò:rt/
 smà:rt, tǰ:rta, tó:rne/tǰ:rne, uó:rba, uò:rč)

3.1.2 Kratki naglašeni samoglasniki

- i < redko naglašeni i v zadnjem ali edinem besednem zlogu (p'si, steb'ki – sam.,
 I mn., m. sp.; naua'rit, poko'sit, sušit/s'šət – nedoločnik; š'li/š'lə – del. -l, m. sp.
 mn.);
 < v izposojenkah (š'rit, g'lix)
- u < redko naglašeni u v zadnjem ali edinem besednem zlogu (k'ruX/k'rəX; p'sə/
 p'su – D ed., m., sr. sp.)
 < v izposojenkah – izjemoma ('xuba:r'tus)
- e < naglašeni e v zadnjem besednem zlogu (k'met, o'met, žga'ne, sat'je, dək'le)
 < naglašeni ɛ v zadnjem besednem zlogu (pog'let, pod'met, obə'r'ue, ošpə'ce)
 < redko naglašeni a v zadnjem besednem zlogu ('jes/'jest)
 < naglašeni o v zadnjem besednem zlogu (bə'zel 'mozolj', do'uəl, p'reč)
 < v izposojenkah (ad'vent, b'lek, c'uek, d'rek, d'ren, k'seft, p'lex, š'pex)
- o < naglašeni izglasni o in o (da:rž'bo, pəš'ko, stə'zo, t'mo, ǰ'rjo, u'so/u'so – sam.
 in prid. b., T, O ed. ž. sp.; ced'mo, da'mo, žvə'mo – glag., sed., 1. os. mn.; i'do,
 da'jo, gre'do/gre'jo – glag., sed., 3. os. mn.)
 < naglašeni izglasni u (preko ə) za m: an'mo, ne'mo, t'mo, uš'mo (sam. in prid.
 zaim., D ed. m. sp.)
 < naglašeni -aj ('ko – vprašalni zaimek 'kaj', za'ko – prisl. 'zakaj')
- [ɔ] < naglašeni o v edinem zaprtem besednem zlogu (g'rɔp, g'rɔst, k'oš, k'rɔp)
 < naglašeni ɔ v edinem zaprtem besednem zlogu (st'rɔk, k'lɔp)
 < v izposojenkah – v edinem zaprtem zlogu ('bɔšt, 'cɔf, 'čɔp, 'tɔmf, p'lɔx,
 š'nɔps)
 < naglašeni a pred u/v (čep'rɔu, p'rɔuzap'rɔu, p'lɔu, zd'rɔu)
 < naglašeni a, ɛ, i, ə pred u (m. sp. ed. del. -l) (ə'l'gɔu, gol'fɔu, is'kɔu, žgeč'kɔu;
 i'mɔu, m'lɔu, s'mɔu, ta:r'pɔu, z'dɔu; bəc'nɔu, natak'nɔu, pəx'nɔu, sk'rɔu, u'bɔu;
 š'ɔu)
 < naglašeni polglasnik ob r (iz zlogotvornega ɾ) pred l ali v (*-əru > *-rɔu)
 (ž'rɔu 'žrl' – del. -l, m. sp. ed.; č'rɔu 'črv')
 < v izposojenkah (rɔufkà:mra, rɔupšì:cat, g'lɔut, k'nof, k'rom, p'lonč)

- a < naglašeni a v izglasju – končniški in mešani naglasni tip sam. in prid. (stə'za, uo'da, potk'ua, tma, məd'ua, uəd'ua; žbə'la – R ed. m. sp., I, T dv., m. sp.; mlad'ga, uz'ga – R ed. m. sp.);
 < dolgi naglašeni a v izglasju, ki se je skrajšal (da:r'ua, do'ma)
 < v izposojenkah ('bart 'krat', 'raɪsnɛ:dəl, 'raupšɪ:cat, 'fajən)
- [a] < naglašeni a v zaprtem zlogu – redko se sliši [a] (aŋ'kaɪ, bəʊx'ʊaɪ, 'čas, dɾəb'ŋak, 'fənt, is'kaɪ, m'lət, s'taɾ, uobis'kaɪ, x'rəst)
- ə < naglašeni polglasnik (dəš, 'pəs, 'təš, ž'bəl, čə'bəɾ, lon'čək, s'mən)
 < v medmetih ('pək, 'cək)
 < po oslavitvi kratkih naglašanih samoglasnikov i, u, ɛ, o

3.1.3 Kratki nenaglašeni samoglasniki

- i < i (imɛ:, is'kaɪ, ispi:t, ɣdɔ:bji, bə:bji, opɔ:noçi, čislà:ua, dixuɔɾ, šiua:ne, uobis'kaɪ, marjɛ:tica, pà:šnik, šɛ:finja)
 < -ji (blɪ:zi, glɔ:bi, là:zi, tɛ:zi, uɔ:zi, uɪ:ši)
 < v izposojenkah (dè:ci, diré:ktor, elè:ktrika, fé:rtik, pi:knik)
- u < u (u'čət, uxɔ:, uje:t, uká:zat, umí:t, umé:tnə, ču'dak, druží:na/darží:na, xudí:č, klučá:r, žu'paŋ, uá:rx/uá:rux, trɛ:bux)
 < izglasni u v D, M ed., m. sp. prid. b. – redko (dɾu:imu/-mo, gù:nmu/-mo)
 < vzglasni v – v počasnem govoru (učà:səx, učɛ:raɪ, ušɛ:č, uprá:šat, uzɛ:t)
 < prednaglasni o – prednaglasno ukanje - nedosledno (guuó:rt, kugá:, kurù:zən)
 < izglasni -iu (m. sp. ed. del. -l, glag. z naglašeno ali nenaglašeno pripono -i- v nedoločniku: brú:su, čú:tu, cə:rknu, dɔ:bu, mí:slu), -əl (uɔ:gu, uɔ:su, kó:tu, zamí:su, ukrɔ:gu), -el (dé:bu), -əl v m. sp. ed. del. -l (jɛ:du, lé:tu), -al v m. sp. ed. del. -l (posɛ:ku), -l za r v m. sp. ed. del. -l (umə:ru), -v za r (bə:ru, postə:ru, uə:ru)
 < ponaglasni in izglasni -əu- (cɛ:rku, lé:šuje, plí:tu)
 < po onemitvi nenaglašene i – ponaglasni in izglasni -vi- in -iv- (brɪ:tɯjo – O ed. ž. sp., pə:ru; klá:dučək, klá:du), ponaglasni -li- (jà:suca – I mn. sr. sp.)
 < po onemitvi nenaglašene ɛ za l in v pred soglasnikom v prid. končnici za R ed. m. sp. -ɛga (tɔ:puga; mɔ:rtuga, pɔ:ruga)
 < ponaglasni zlogotvorni ɪ (já:buk/já:bək, jà:bučən)
 < v izposojenkah (ambulà:nta, fužì:nar, komuni:st, lucɛ:rna, muzɛ:i)
- e < e (nebò:, besè:da, želé:s, pečɛ:ŋka, uečɛ:r; lé:meš, dé:leč; bó:de, brɪ:še, glɔ:je, klé:ple – sed., 3. os. ed.)
 < ɛ (lenó:ba, lepò:, leví:ca, resní:ca, senožé:t, snežɛ:n, telò:, mé:dvet, sɔ:set)
 < ɛ (mexkɔ:, mesò:, pá:met, bré:me, uré:me)
 < prednaglasni polglasnik (čə'bəɾ, dežɛ:ɯnik, pəkò:ɯ/pekò:ɯ, stə'bəɾ)

- o < q (gosè:nca, možà:kar, zobozdrauní:k; gosti:lno, pù:nco – sam., T, O ed. ž. sp.)
 < o (okò:, ob'ras, obər'ua, oblè:ka; golò:p, kolò:uret, komá:r, kon'čək, lo'uoṭ)
 < izglasni u (preko ə) za m (dò:ugmo, drù:jmo, fá:roṡškəmo, gù:nmo, suó:jmo, tá:kmo – prid. b., D, O ed. m. sp.)
 < v izposojenkah (à:uto, kì:no, rà:dijo)
- a < a (blagò:, klasje, malí:na, narò:be, stan'vət, ta'kət; žà:gane, desè:tkat, tǎ:rmast, dè:lat; dlá:ka, krá:ua, má:ša, mí:za, mé:ja, podò:ba)
 < e (a'dən, a'na, aná:ist, ancà:it, aŋ'kət; v nikalnici 'ne': narò:dneš, nau:mən, nauá:rnə; ob r: koraní:na, drauò:)
 < prednaglasni o ob r (gar'uən, krampi:r, marbí:t)
 < polglasnik ob r, redko ob n, l (ardè:čke, čarui:u, mar'ləč, sarbeči:ca, parsmò:dnen 'prismojen' – v prednaglasnem položaju ob r se tak a navadno podaljša; bò:tar, xí:tar, fá:barka, pí:skar, uó:istar, vè:tar; ančè:r, aŋkò:l; aldjè:)
 < v izposojenkah (ad'vent, aparà:t, maši:na, paradà:is, bá:lzam)
- ə < polglasnik (á:ŋgəlčək, bolè:zən, bó:uən, čmó:rəl, krá:tək, želò:dəc; stə'bər, stə'za, məg'la, pəkò:u/pekò:u)
 < r – skupaj z r
 - v vzglasju in v prednaglasnem položaju je lahko dolg in a-jevsko obarvan (əržè:n, a:r'men, četər'tək/četər'tək/četə:r'tək/četa:r'tək, sərçè:/sə:rcè:/sa:rcè:)
 - v ponaglasnem položaju (gá:bər, mò:dər)
 < nenaglašeni kratki samoglasniki, po oslabitvi
 < v izposojenkah (antà:užənt, cué:rən, decé:mbər, nú:dəl, pá:izəl)

3.2 Konzozantizem

3.2.1 Zvočniki

Zvočniki so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

- m - v izposojenkah (bá:lzam, cí:mpar, là:mpa, lì:m, ma:rmolà:da, má:šna)
 - z narečno asimilacijo:
 nb > mb (bombò:m)
 b-n > m-n (məndè:ra)
 n-t > m-t (metopí:r)
- n - v izposojenkah (á:nfox, á:ntla, fadajì:n, g'vənt, ná:gəl, ná:gležən, ší:nca)
 < -nj- (< n+t ali n') (lù:kna, ní:ua, ogní:še, pəzdiguà:ne, sá:ne, žgan'če)
 - z narečno asimilacijo:
 l-n > n-n (gné:žən)
 n-m > n-n (krizantè:ne)

- m+dental > n+dental (pá:nža, prè:nza, ó:səndeset)
 - z narečno disimilacijo:
 l-l > l-n (mí:səlna – del. -l, ž. sp. ed., pomí:səlna – del. -l, ž. sp. ed.)
- n
 < -l v izglasju (kò:u, pə'kəu, pepè:u; bè:u; glé:dou, ž'rou)
 < l pred soglasnikom (bò:una, bò:uxa)
 < ʃ: – skupaj z o: (tò:ušt, žò:una)
 < kot proteza (uó:istar, uó:le, uó:səm, uó:uca, uó:us, uá:pən, uá:ržet, uó:sa)
 < kot prvi del diftonga pred r (bʉ̀rkle, tʉ̀rk, tʉ̀rən)
 < kot prvi del diftonga za m (zmú:l – vel., 2. os. ed.)
 - v izposojenkah (ad'vent, cvé:rən/cu'é:rən, fò:louš, kouè:rta, lauò:r, là:ufat)
 - z narečno asimilacijo:
 pš > uš (lè:uš 'lepši', ušení:ca 'pšenica', uší:čoua 'prašičova')
 - z narečno disimilacijo in diferenciacijo:
 m-n > ũ-n (zapò:uənlə – del. -l, m. sp. mn.; spò:uənt)
 r-r > l-r > ũ-r (gá:utarce – sam., I mn. ž. sp., gá:utər – sam., I ed. m. sp.)
- i [j]
 < kot prehodni/parazitski i pred dentali (brá:izda, grajší:na, pó:istla) in pred x sredi besede (pá:ixəlna – glag. 'pahniti', del. -l, ž. sp. ed.)
 < kot protetični j- ('jət 'iti', jerè:st 'arest, ječa', jé:səx 'kis')
 < v medmetih (á:is, è:i, 'jax, jè:jš, jò:i, ò:i)
 < g (drù:iga 'drugega' – R ed. m. sp., drù:imo 'drugemu' – D ed. m. sp., dą:rjè: – prisl. 'drugje')
 - v izposojenkah (ancà:it, á:izənpən, bà:jar, frè:i, špà:iza)
 < kot zapolnitev zeva/hiata med dvema samoglasnikoma (ad:jo, ené:kcija, xò:stija, rà:dijo, pa:rjì:m k 'priimek')
 - z narečno disimilacijo:
 r-r > j-r (gá:itroža, fá:imoštar)
- l
 < l pred sprednjimi in zadnjimi samoglasniki in pred soglasniki ter na koncu besede po onemitvi izglasnega samoglasnika (blagò:, bolè:zən, bè:lt, ždí:l, əlpí:na)
 < -lj- (< l+j in l') (cí:lat, čelù:st, golfá:t, əlbè:zən, zé:le, zé:m la, ž'bəl, ga:rmò:le)
 - v izposojenkah (di:la, elè:ktrika, go'lant, lì:m, p'lex, š'təl, žlà:if, žlà:xta)
 - z narečno disimilacijo in diferenciacijo:
 r-r > l-r (Ski:rər/Ski:lər, slò:bret)
 < v po analogni menjavi med /l/ in /v/ (cè:rk lə – sam. 'cerkev', D, M ed. ž. sp.).
- r
 < r in zlogotvornega r, skupaj s polglasnikom (bré:za, č'rou, k'rəx, o'rək, 'rət, tą:rdò:, zapà:rt, 'rək)
 - v izposojenkah (aparà:t, bè:rgla, cu'é:rən, g'rənt, diré:ktor)
 - z narečno disimilacijo in diferenciacijo:
 žž > rž (fa:ržó:louč, fa:ržò:lčək)
 d-n > r-n (gostù:rənca)

3.2.2 Nezvočniki

Nezvočniki so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

- b** < p (xlà:bəc 'hlapec')
 - v izposojenkah (< b, v/w, f) ('bošt, b'lek, bà:jar, bì:rma, bè:rgla, blò:k, bombò:m, tobá:k, zbó:ta)
 - z narečno asimilacijo:
 d-f > b-f (befè:ktna)
 m-z > b-z (bə'zel, bəzè:last)
- p** - v izposojenkah (< p, b) (là:mpa, pò:šta, pà:prika, p'lac, plù:zna, pò:nk, š'pəl)
- f** - v izposojenkah ('fənt, fò:louš, fò:uš, fa:ržò:u, fadajì:n, fəžì:na, k'šeft, 'tɔmf)
 < p (< b) v izglasju (i:rof 'jerob')
 < x pred soglasnikom (uò:fcət 'ohcet', 'rɔufkà:mra 'prekajevalnica', rà:ifnek)
 < v onomatopejah (fa:rfo'tət)
 - z narečno asimilacijo:
 p-k > f-k (tè:fka, pò:fkar, rò:fkat)
- d** - v izposojenkah (dè:ci, drà:t, fé:dar, lé:dar, mù:jzda, škò:da, žnì:dar)
- t** - v izposojenkah (ancà:it, tà:užənt, čé:tna, fó:tar, jé:tka, kú:nštən, 'ləft, 'təxt)
- c** - v izposojenkah (copà:ta, cú:kəp, cè:gu, 'cof, xè:rc, uò:fcət, pú:cat, špi:ca, zò:c)
 - z narečno asimilacijo:
 -ts- > -c- (deuè:cto, pè:ctopè:deset)
 -ds- > -ts- > -c- (pocà:tək, poctrè:šna, prectavì:tu, uocé:kat, uocpò:t)
- z** - v izposojenkah (gò:jzar, má:jzəl, muzikà:nt, muzé:i, prè:nza, pè:glezən)
 < g (drù:zga – vrstilni štev. 'drugi', R ed. m. sp.)
- s** - v izposojenkah (à:kša, à:s, cé:sar, jerè:st, kò:rst, klobá:sa, soúdà:t, š'nops)
- ž** - v novejših izposojenkah (žè:zva, žù:ngla)
- č** < k (čí:səlca, čí:ta, čì:kla, čé:tna, ščí:ra, čé:pa, ančè:r 'nikjer', smrè:če – sam. 'smreka', R ed., I mn. ž. sp., uelí:žga – prid. 'velik', R ed. m. sp.)
 < c (mà:lčat 'malicati', rečí:mo – vel., I. os. mn.)
 - v izposojenkah ('čop, 'čep, čà:i, čebú:la, čè:špla, ká:uč, kì:č)
- ž** - v izposojenkah (fəžì:na, glà:žək, mé:žnar, ná:glezən, žá:kəl, žà:ga)

- ʒ** - v izposojenkah (bɛ:štja, 'bošt, flá:ša, maši:na, š'tant, šò:la, škò:da)
 - z narečno asimilacijo:
 šč > š (grajši:na, klɛ:šce, lú:šɔt, na'ləš, ši:pat, šeti:na, gošà:ua, kopí:še)
 s-š > š-š – tudi prekozložna asimilacija (ššɔt/səšɔt, š ši:lám – O ed. sr. sp.,
 rašš'lə – del. -l, m. sp. mn., šli:šou – del. -l, m. sp. ed.)
 s-ž > š-ž – tudi prekozložna asimilacija (šlù:žba)
 sč > šč (šči:ra, ščà:rpan, koleš'čək, tá:šča)
 st > št (štó:pna)
 - z narečno disimilacijo:
 čk > šk (pəš'ka, mà:čka/mà:ška; bà:čkə/bà:škə – sam. 'baček', I mn. m. sp.;
 zmeš'kaɔ)
 < x – zelo redko (o svetmo Mišé:l 'ob svetem Mihaelu')
- g** - v izposojenkah (cá:jtəŋge, 'gəŋk, já:ga, pɛ:glezən, štà:ŋga, uò:rɣle)
 < kot proteza (gostù:rəŋca < ostudnica 'črv', gù:n 'oni')
- k** - v izposojenkah (à:kša, b'lek, čì:kla/kì:kla, kì:šta, kofè:, kú:far, škà:ja)
 - z narečno asimilacijo:
 tj > k – redko (kè: 'tja')
 - z narečno disimilacijo:
 tn > kn (kná:la)
 tl > kl (klè: 'tule')
 st > šk (mò:iškra)
- x** < g - sredi besede (dò:uxčas)
 - v izglasju (Bò:x, brɛ:x, dò:ux, drù:x, plù:x, stò:x, sné:x)
 < -d (prɛ:x)
 - v izposojenkah (bjértox, g'max, 'lix/gli:x, plè:x, uà:xtat, žlà:xta, žlè:xt)
 - z narečno asimilacijo:
 -dk- > -tk- > -xk- (rɛ:xka – prid. 'redék', I ed. ž. sp.)
 -kt- > -xt- (dò:xtarca, dò:xtar, trá:xtor/trá:ktor)
 -kl- > -xl- (naxlɛ:stət)
 km- > xm- (xmá:l)
 kp- > xp- (xpí:l – del. -l, m. sp. mn.)

3.3 Prozodija

- Ů:** < Ů:
 < naglašeni V v nezadnjem besednem zlogu
 < po naglasnem umiku s kratkega naglašenelega končnega zloga za en zlog
 proti začetku besede – sekundarni naglasni premik (gó:ra, nó:sət, sé:stra,
 lé:žat, jé:zək, ró:ka)

- Ŧ: < Ŧ:
 < podaljšani kratki naglas v zadnjem ali edinem besednem zlogu (kò:n/'kon)
- 'V < naglašeni samoglasnik v zadnjem ali edinem besednem zlogu ('məš, 'kəp, žga'ne, no'žək, is'kət, k'met, st'rok)
- V < nenaglašeni samoglasnik (učì:təl, zidá:r, želé:s, lo'ʊət, sat'je, stə'za, mesò:, omo'žət, sɑ:rcè:, já:buk)
 < po umiku naglasa s končnega kratkega naglašenege zloga (pé:ta, ʊré:me)

3.4 Izguba glasov

3.4.1 Samoglasniška redukcija²

Moderna vokalna redukcija je močna. Reducirajo se tako kratki naglašeni samoglasniki kot nenaglašeni samoglasniki v prednaglasnih in ponaglasnih besednih zlogih in v naslonkah. Samoglasniška redukcija je lahko popolna (onemitev) ali delna (oslabitev v polglasnik).

3.4.1.1 Kratka naglašena samoglasnika /i/, /u/ le izjemoma ne oslabita v polglasnik, pogosto pa oslabita v polglasnik /ə/ tudi /ě/ in /o/, /a/ pa v /ə/ ali v polglasnik a-jevske barve [ǎ].

3.4.1.2 Izredno bogata je popolna in delna redukcija kratkih nenaglašeni samoglasnikov (predvsem /i/). Onemi ali oslabi lahko tako samoglasnik v osnovi kot tudi v končnici samostalniških in pridevniških besed ter priponski samoglasnik v glagolu.

3.4.2 Soglasniška redukcija

3.4.2.1 Reducirajo se tako zvočniki kot nezvočniki, in sicer najpogosteje kot posledica asimilacij in disimilacij (glej o tem poglavji 2.2 in 3.2).

3.4.3.2 Skupina črě-, žrě- je v nekaterih besedah ohranjena, večinoma pa je r izgubljen (črepí:ne/čpí:ne, čreuò:/čʉò:, žre'be/ž'be; čré:slə, čré:da; čè:ʉəl, ž'bəl).

3.5 Metateza

m-č > č-m (čomo'rǎd/močo'rǎt, čomorá:dɔʉc)

n-ʉ > ʉ-n (pó:ʉən)

l-n > n-l (gné:žəl)

² Natančneje je samoglasniška redukcija predstavljena v članku Oslabitev in onemitev samoglasnikov v kroparskem govoru, Slavistična revija, letnik 44, 1996/97, št. 4, str. 471-479.

n-l > l-n (pá:smó:dəlnə, pá:iχəlnə, překú:cəlnə, stí:səlnə, xó:pəlnə – del. -l, ž. sp. ed., m. sp. mn.)
 u-l > l-u (loʋtə:ɾ)
 j-r > r-j (marjò:n)
 p-r > r-p (kropí:ɥa)
 x-k > k-x (zakà:xlat)

Literatura

- BENEDIK, F., Fonološki opis govora vasi Bukov Vrh, Zbornik razprav iz slovanskega jezikoslovja, Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1989, str. 31–44
 BENEDIK, F., Fonološki opis govora vasi Selca, Filologija 24–25, Zagreb 1995, str. 53–59
Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih opšteslovenskim lingvističkim atlasom, Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, 1981, str. 27–218

Phonological Description of the Local Speech of Kropa (SLA 202)

The speech of Kropa in Gorenjsko has developed under the influence of a number of geographical and historical factors, most particularly under the influence of speeches of many migrants from Koroška and from the hills around the Poljanska and Selška Valleys.

The Kropa speech has a monophthongal vowel system, quantitative opposition (long stressed, short stressed and unstressed vowels), long vowels, which can appear in any syllable of a word, may be acute or circumflexed (tonemic opposition), while short stressed vowels, which are possible only in the final syllable or in monosyllabic words, carry only dynamic stress.

*Particularly typical of the Kropa speech are front long vowels /i:/, /e:/, /è:/ and /e:/, which are obviously connected. Migrants from the Selška and Poljanska Valleys contributed an extremely narrow /è:/, very close both in articulation and acoustically to /i:/, while the original /i:/ began to retract, so that in the system of long stressed syllables it moved backwards and downwards (centralised) and changed into the phoneme /i:/. With the narrow e-vowel becoming even narrower, the position of the ordinary narrow /e:/ became empty. In consequence, the secondarily stressed /e:/ (type *sestrà* > *séstra*) grew narrower and turned into [e:], so that in the Kropa speech of today both phonemes are possible as free variants.*

The typical acoustic impression of the Kropa speech derives also from the semivowel adjacent to a uvular /R/ being drawn towards /a/ – [əɾ], [aɾ] or [aɾ], mainly in stressed syllables, while in pre-stressed position this sound can also get

prolonged. Very characteristic are bilabial (rather than labio-dental) pronunciations of the sonorant /ɥ/ (or /v/ respectively) in all phonetic environments and the fact that there is no "šva"-assimilation.

Vowel and consonant reductions and various changes of consonants – assimilations, dissimilations, differentiations and metatheses – are possible, but less common than in the neighbouring speeches of Gorenjska.